

Nr 187

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen om tillämpning av allmänna prisregleringslagen (1956:236); given Stockholms slott den 30 oktober 1970.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

Kjell-Olof Feldt

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att riksdagen godkänner av Kungl. Maj:t meddelade förordnanden om tillämpning av allmänna prisregleringslagen.

*Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans
Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i stats-
rådet på Stockholms slott den 30 oktober 1970.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTTSSON, NÖRLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Feldt, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *tillämpning av allmänna prisregleringslagen (1956: 236)* och anför.

Den 28 augusti 1970 utfärdade Kungl. Maj:t kungörelse (1970: 511) om tillämpning av allmänna prisregleringslagen (1956: 236). I kungörelsen förordnades, med stöd av 1 § tredje stycket allmänna prisregleringslagen, att 2—9 §§ samma lag skulle äga tillämpning till utgången av år 1970. Genom kungörelse den 9 oktober 1970 (1970: 553) förlängdes tillämpnings-tiden till utgången av mars 1971.

Med stöd av prisregleringslagen har Kungl. Maj:t utfärdat dels den 28 augusti 1970 kungörelse (1970: 512) om prisstopp på viktigare livsmedel, dels den 9 oktober 1970 kungörelse (1970: 552) om allmänt prisstopp (ändrad 1970: 562).

Allmänna prisregleringslagen är en fullmaktslag, som under vissa förutsättningar ger Kungl. Maj:t möjlighet att införa olika former av prisreglering. Förutsättningarna för tillämpning av lagen anges i dess 1 §. Denna paragrafs första och andra stycken, som avser fall av krig och krigsfara, behandlas inte närmare här. I paragrafens tredje stycke föreskrivs, att Kungl. Maj:t kan förordna om tillämpning av lagens bestämmelser även i det fall att av annan orsak än krig eller krigsfara betydande fara har uppkommit för allvarlig stegring av det allmänna prisläget inom riket. Sådant förordnande skall gälla för viss tid, högst ett år varje gång. Förordnandet skall underställas riksdagen inom en månad eller, om riksdagssession ej pågår, inom en månad från början av nästkommande session. Om riksdagen inte inom två månader från det underställningen skedde gillar förordnandet, är detta förfallet.

Bestämmelser om formerna för prisreglering finns i 2—9 §§ prisregleringslagen. Enligt 2 § kan Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer föreskriva, att visst pris skall gälla som högstpris vid frivillig försäljning av viss förnödenhet eller frivilligt utförande av viss tjänst.

Högstpris får inte överskridas utan tillstånd. Enligt 3 § kan vidare Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer förordna om stoppris på viss förnödenhet eller tjänst. Detta innebär, att den som frivilligt säljer förnödenheten eller frivilligt utför tjänsten inte utan tillstånd får överskrida det pris vilket han tillämpade den dag som anges i förordnandet. Föreskrift om stoppris skall gälla för viss tid, högst sex månader. Tiden kan förlängas, varje gång med högst sex månader. Om ett gällande stoppris finnes vara högre än som kan anses skäligt, kan föreskrift meddelas om skälig sänkning av priset (3 § 2 mom.).

Bestämmelserna om högstpris och stoppris kompletteras av regler i 4—9 §§ om andra åtgärder som syftar till att göra en prisreglering effektiv. Enligt 4 § kan sålunda föreskrift meddelas om att viss förnödenhet inte får säljas eller viss tjänst utföras, om inte högstpris eller stoppris gäller för förnödenheten eller tjänsten. 5 § innehåller förbud mot att vid tillhandahållande av förnödenhet eller tjänst begära eller mottaga vederlag, som i märklig mån överstiger det i allmänhet tillämpade priset eller som på andra grunder är att anse som oskäligt (prisocker). I 6 § finns bestämmelser som syftar till att hindra att en prisreglering kringgås genom kombinationsavtal. 7 § ger Kungl. Maj:t möjlighet att föreskriva tvångskartellering, och i paragrafen ges närmare bestämmelser därom. Enligt 8 § får Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer meddela särskilda föreskrifter om skyldighet att anslå prisuppgifter och om skyldighet att sälja förnödenhet efter vikt eller mått eller i förpackningar som är märkta på visst sätt o. d. De ytterligare föreskrifter om varors utförande, förpackning m. m. som behövs för genomförande av prisreglering meddelas enligt 9 § av Kungl. Maj:t.

Lagens återstående paragrafer, 10—22 §§, innehåller straffbestämmelser m. m. När 2—9 §§ äger tillämpning, skall enligt 1 § sista stycket även motsvarande bestämmelser i 10—22 §§ tillämpas.

Prisutvecklingen under åren 1969—1970 har kännetecknats av tendenser till allt kraftigare prisökningar. Konsumentprisstegringen under år 1969 blev väsentligt högre än under närmast föregående år, nämligen 4,6 % mot 2,2 % för år 1968. Prisstegringstakten ökade mot slutet av året, vilket huvudsakligen föranleddes av impulser utifrån, bl. a. på jordbruksområdet. Den internationella ränteutvecklingen nödvändiggjorde räntehöjningar, som ledde till höjda bostadskostnader.

I den reviderade nationalbudgeten för år 1970 konstaterades, att prisstegringstakten tilltagit ytterligare under de första månaderna innevarande år och att utvecklingen på arbetsmarknaden i vissa fall lett till oväntat stora lönehöjningar. Enligt den prisprognos som redovisades i den reviderade nationalbudgeten väntades konsumentprisnivån stiga med omkring 5 % under året. Redan i augusti kunde emellertid konstateras, att konsumentprisindex fram till mitten av juli stigit med 4,5 %. Livsmedelspos-

ten, som väger tungt i hushållens utgifter, steg under samma tid mer än totalindex eller med 7,2 %.

Den 26 augusti 1970 lade statens pris- och kartellnämnd fram en översiktlig utredning om prisutvecklingen på vissa jordbruksprodukter från slutet av juni till mitten av augusti. Den 1 juli 1970 hade priser och importavgifter justerats för flertalet jordbruksprodukter enligt den s. k. inflationsregeln i 1969 års jordbruksuppgörelse. Nämndens utredning visade, att konsumentpriserna på ifrågavarande produkter stigit med 5—6 %, vilket utslaget på hela sortimentet i en livsmedelsbutik betydde en höjning av prisnivån med 2—2,5 % under en tid av en och en halv månad. Såväl partipriser som konsumentpriser hade blivit högre än vad som direkt föranletts av ändringarna i jordbruksregleringen. Anledningen därtill var enligt nämnden att marginalerna i förädlings- och distributionsleden ökat. Utredningen innefattade inte någon bedömning av frågan hur de höjda marginalerna förhöll sig till eventuella kostnadsökningar av annat slag.

Samtidigt med publiceringen av nämndens utredning framkom, att ytterligare prishöjningar på vissa livsmedel aviserats. I denna situation fann Kungl. Maj:t, att betydande fara uppkommit för allvarlig stegring av det allmänna prisläget inom riket, och förordnade på grund därav om tillämpning av 2—9 §§ allmänna prisregleringslagen.

När allmänna prisregleringslagens bestämmelser äger tillämpning, ankommer det på Kungl. Maj:t att bestämma, vilka regleringsåtgärder som skall vidtas med stöd av lagen. Som förut nämnts, förordnade Kungl. Maj:t i kungörelse den 28 augusti 1970 om prisstopp på viktigare livsmedel. Som stoppris fastställdes det pris som tillämpades den 27 augusti 1970 kl. 12. Kungörelsen trädde i kraft den 31 augusti 1970.

Det beslutade prisstoppet gällde som nämnts endast vissa viktigare livsmedel. Vid tidpunkten för beslutet hade prisutvecklingen på övriga varuområden inte i och för sig givit anledning till direkta prisreglerande åtgärder. En skärpt kontroll av prisbildningen på ett vidare område förutsågs emellertid kunna bli behövlig i samband med höjningen av den indirekta beskattningen vid årsskiftet. I början av oktober 1970 framkom att betydande prishöjningar kunde väntas eller, såsom för vissa hushållskapitalvaror, redan beslutats. På grund av det anförda utfärdade Kungl. Maj:t den 9 oktober 1970, som förut berörts, kungörelse om allmänt prisstopp. Som stoppris fastställdes det pris som tillämpades den 7 oktober 1970 kl. 12. Enligt kungörelsen trädde det allmänna prisstoppet i kraft den 12 oktober 1970 och gäller till utgången av mars 1971. Frågor om tillämpningen av prisstoppet handläggs av statens pris- och kartellnämnd. Att döma av antalet dispensansökningar som hittills kommit in till nämnden synes bedömningen av prisutvecklingen under hösten 1970 ha varit riktig.

Visar det sig, att prisreglering kommer att behövas även efter den 31

mars 1971, får frågan om fortsatt tillämpning av allmänna prisregleringslagen underställas 1971 års riksdag.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t genom proposition föreslår riksdagen

att godkänna av Kungl. Maj:t meddelade förordnanden om tillämpning av allmänna prisregleringslagen.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gunnel Anderson